

Wyrok z dnia 11 maja 2006 r.

I PK 191/05

Pracownik może powstrzymać się od wykonywania pracy tylko w przypadku łącznego wystąpienia przesłanek określonych w art. 210 § 1 k.p. (warunki pracy nie odpowiadają przepisom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia pracownika).

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie: SN Jerzy Kwaśniewski, SA Romualda Spyt (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 maja 2006 r. sprawy z powództwa Krzysztofa T. przeciwko Zakładowi Energetycznemu „B.” SA w B. o odszkodowanie i zapłatę, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 maja 2005 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części dotyczącej roszczenia o wynagrodzenie za pracę od 1 kwietnia 2002 r. do 20 czerwca 2002 r. i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego;

2. o d d a l i ł skargę kasacyjną w pozostałym zakresie.

U z a s a d n i e n i e

Prawomocnym wyrokiem z dnia 24 maja 2005 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił apelację powoda Krzysztofa T. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 30 listopada 2004 r., którym to wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo Krzysztofa T. przeciwko Zakładowi Energetycznemu „B.” SA o odszkodowanie za bezzasadne rozwiązanie umowy o pracę w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. oraz o wynagrodzenie za pracę od 1 kwietnia 2002r. do 17 lipca 2002r. i zasądził od powoda koszty procesu. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy stwierdził, że powód zatrudniony był u pozwanego ostatnio na stanowisku kontrolera poboru energii elektrycznej i zgodnie

z zakresem obowiązków dokonywał odczytu liczników i wystawiał odbiorcom energii faktury VAT, a praca związana była z wyjazdami do klientów. W swojej pracy posługiwał się zestawem komputerowym PSION typu HC 120 oraz drukarką termiczną DATAC typu DP 7000 nr modelu DP 7001.0002.A. W dniu 8 kwietnia 2002 r. powód zawiadomił pozwanego, że z dniem 9 kwietnia 2002 r. powstrzyma się od pracy w związku z tym, że powyższy sprzęt nie posiada oceny zgodności - wbrew art. 217 i 218 k.p. W związku z powyższym pozwany wypowiedział powodowi umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia ze skutkiem na dzień 31 sierpnia 2002 r., powołując się na to, że zarzuty powoda odnośnie przeciwwskazań do pracy na dotychczasowym stanowisku nie potwierdziły się, a mimo to powód odmówił wykonywania pracy. W dniu 20 czerwca 2002r. bezpośredni przełożony polecił powodowi podjęcie pracy zgodnie z obowiązującym go zakresem obowiązków, przedstawiając jednocześnie wyniki badań zestawu komputerowego dokonane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy w Warszawie, wykluczające prawdopodobieństwo występowania pól elektromagnetycznych o natężeniach istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa użytkowników sprzętu. Powód nie zmienił swojego stanowiska i dlatego pozwany pismem z dnia 17 lipca 2002 r. rozwiązał z nim umowę o pracę ze skutkiem natychmiastowym z winy pracownika. Sąd Okręgowy uznał, że powód odmawiając w tym dniu wykonywania obowiązków pracowniczych dopuścił się ciężkiego naruszenia obowiązków pracowniczych, gdyż nie było podstaw do odmowy wykonywania pracy na wskazanym wyżej sprzęcie komputerowym. Istotnie nie posiadał on certyfikatu bezpieczeństwa ani deklaracji zgodności, które potwierdzałyby jego zgodność z polskimi normami bezpieczeństwa i higieny pracy, lecz badania przeprowadzone przez Politechnikę W.- Laboratorium Wzorców i Metrologii Pola Elektromagnetycznego Instytutu Telekomunikacji i Akustyki wykazały, że zestaw komputerowy, po włączeniu, generuje pole elektromagnetyczne o natężeniach nieprzekraczających poziomów uznanych za niebezpieczne dla zdrowia. Identyczne stanowisko zajął Instytut Ochrony Pracy w W. a P. Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy powołując się na to stanowisko uznał je za wystarczające dla oceny stopnia narażenia zawodowego elektromonterów urządzeń rozliczających zatrudnionych u pozwanego. Pogląd o emisji pola magnetycznego nieprzekraczającej poziomów uznanych za szkodliwe dla zdrowia podzieliła także Politechnika W. w opinii sporządzonej na zlecenie Prokuratury Rejonowej w B.P. Z opinii tej wynikało, że badane urządzenie nie spełnia jedynie wymagań w zakresie emisji zakłóceń radioelektrycznych, jednak nie stwierdzono w

opinii, że stanowi to bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia pracownika. Co do drugiego żądania pozwu Sąd Okręgowy stwierdził, że jest ono bezzasadne, gdyż powód stosownie do przepisu art. 80 k.p. miał prawo do wynagrodzenia za pracę wykonaną. Skoro powstrzymanie się od pracy nie było uzasadnione w świetle art. 210 k.p., to brak podstaw do zapłaty wynagrodzenia za okres, w którym pracy nie świadczył.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do tego, że rozwiązanie umowy o pracę z powodem ze skutkiem natychmiastowym z winy pracownika było uzasadnione, a żądanie uzupełnienia wynagrodzenia za pracę za okres, kiedy powód bezpodstawnie pracy nie świadczył nie zasługuje na uwzględnienie, podzielać motyw Sąd Okręgowy, które do takiego stanowiska doprowadziły i uznając tym samym zarzuty apelacji powoda powołujące się na naruszenie prawa procesowego - art. 233 k.p. oraz prawa materialnego art. 52 § 1 pkt 1 k.p. w związku z art. 210 k.p. i art. 217 k.p. oraz art. 80 k.p. - za bezzasadne.

Pełnomocnik powoda w skardze kasacyjnej zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy: art. 328 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., poprzez brak wskazania faktów i dowodów uznanych za udowodnione i dowodów, na których Sąd się oparł, a także braku wskazania przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności oraz art. 328 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c., poprzez nieustosunkowanie się do dowodów zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym. Skarżący podniósł również naruszenie prawa materialnego, tj. art. 52 k.p. w związku z art. 210 k.p. i art. 217 k.p., przez błędne przyjęcie, że powodowi nie przysługiwało prawo do powstrzymania się od pracy oraz art. 80 k.p. w związku z art. 210 k.p. w związku z § 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 29 maja 1996 r. w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia w okresie niewykonywania pracy oraz wynagrodzenia stanowiącego podstawę do obliczania odszkodowań, odpraw, dodatków wyrównawczych do wynagrodzenia oraz innych należności przewidzianych w Kodeksie pracy (Dz.U. Nr 62, poz. 289 ze zm.), poprzez uznanie, że powodowi nie przysługiwało prawo do wynagrodzenia za pracę w spornym okresie.

Jako okoliczność uzasadniająca przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący wskazał rażące naruszenie prawa w granicach przywołanych podstaw kasacyjnych i wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego,

ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie na rzecz powoda kosztów postępowania.

W uzasadnieniu skargi skarżący wskazał, że w świetle art. 217 i art. 218 k.p. niedopuszczalne jest wyposażanie przez pracodawcę stanowisk pracy w sprzęt, który nie spełnia wymagań dotyczących oceny zgodności z normami bezpieczeństwa pracy. W przedmiotowej sprawie narzędzie pracy bez takiego certyfikatu stwarzało domniemanie zagrożenia zdrowia pracownika. Tym samym uzasadnione było w świetle art. 210 k.p. powstrzymanie się powoda od pracy. Również odmowa świadczenia pracy po 20 czerwca 2002 r. nie była bezpodstawną, gdyż nadal wynikała ona z braku oceny zgodności z normami bezpieczeństwa wynikającej z art. 13 ust. 1 uchwały Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 1993 r. o badaniach i certyfikacji (Dz.U. Nr 55, poz. 250 ze zm.).

Zdaniem skarżącego właśnie to naruszenie obowiązujących przepisów udowodniał przed Sądem powód, natomiast nie chciał, aby Sąd rozstrzygał o poziomie szkodliwości, bo do tego powołane są inne organy. Sam fakt dopuszczenia przez pracodawcę do użytku sprzętu bez certyfikatu uzasadniał powstrzymanie się powoda od pracy. W konsekwencji niewykonywanie pracy przez powoda w spornym okresie rodziło obowiązek zapłaty wynagrodzenia. Nadto skarżący w kontekście naruszenia art. 80 k.p. w związku z art. 210 § 3 k.p. w związku z § 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 maja 1996 r. podniósł, że powód stawiał się do pracy w spornym okresie, ale nie mógł wykonywać swoich obowiązków, gdyż jego sprzęt komputerowy badany był poza zakładem pracy a pracodawca nie udostępnił mu innego sprzętu, a zatem pozostawał w gotowości do pracy lecz jej nie świadczył z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. Zarzuty naruszenia prawa procesowego skarżący uzasadnił tym, że Sąd Apelacyjny dopuścił w postępowaniu apelacyjnym dowody przedłożone przez skarżącego lecz ich nie ocenił, a miały one wykazać, że w sprawie istnieją dwie odrębne ekspertyzy Politechniki W. - pierwsza Laboratorium Kompatybilności Elektromagnetycznej, druga Instytutu Telekomunikacji i Akustyki. Pierwsza z tych opinii wskazuje, że sprzęt nie spełnia wymagań norm w zakresie emisji zakłóceń radioelektrycznych. Ocena tych dowodów w postępowaniu apelacyjnym doprowadziłaby być może Sąd Apelacyjny do odmiennych wniosków, iż powód zasadnie powstrzymał się od pracy skoro został wyposażony w sprzęt, który nie powinien być dopuszczony do użytku. Pełnomocnik powoda zarzucił także brak odniesienia się w uzasadnieniu przez Sąd Apelacyjny do naruszenia art. 217 k.p, który

winien być interpretowany łącznie z art. 210 k.p. oraz do podnoszonego w ramach zarzutu naruszenia art. 80 k.p. faktu pozbawienia powoda narzędzi pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie jedynie w części dotyczącej roszczenia o wynagrodzenie za pracę za okres od 1 kwietnia 2002 r. do 20 czerwca 2002 r., natomiast w pozostałej części nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Wbrew pierwszemu zarzutowi, sformułowanemu przez skarżącego i dotyczącemu naruszenia art. 328 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny w pisemnych motywach rozstrzygnięcia wskazał za Sądem Okręgowym dowody, na których się oparł dochodząc do ustalenia, że sprzęt komputerowy, w który został wyposażony powód, nie oddziaływał szkodliwie na jego zdrowie, jak również uzasadnił, z jakich przyczyn to uczynił. Natomiast podstawa kasacyjna zarzucająca naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w istocie sprowadza się do podważenia ustaleń faktycznych, dokonanych w następstwie przeprowadzonej oceny dowodów, co zdaniem skarżącego doprowadziło do niekorzystnego stanowiska o braku zagrożenia dla zdrowia i życia powoda ze strony użytkownego sprzętu. Tymczasem skarżący z uwagi na treść art. 398³ § 3 k.p.c. nie może kwestionować w skardze kasacyjnej ustalonych okoliczności faktycznych. Takie stanowisko zajął również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05 (Biuletyn SN 2005 nr 12, poz. 8). W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Najwyższy wskazał, że konstruując tę skargę i nadając jej charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ustawodawca dokonał istotnych zmian w stosunku do kasacji, wprowadzając specjalnego, ale jednak zwyczajnego środka odwoławczego, przysługującego w toku instancji od orzeczeń nieprawomocnych. Jedną z takich zmian jest wyraźne ograniczenie podstaw, gdyż jakkolwiek - zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c. - skarga kasacyjna może być oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jednak podstawy te zostały w sposób doniosły zreformowane. W odniesieniu do Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich zaostrożono wymagania co do skutków, jakie spowodowały naruszenia prawa popełnione przez sąd drugiej instancji (art. 398³ § 2 k.p.c.), natomiast w stosunku do wszystkich

podmiotów wnoszących skargę, wyłączono możliwość oparcia skargi na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W ten sposób doszło do ścisłego zharmonizowania podstaw kasacyjnych z charakterem postępowania kasacyjnego i zakresem rozpoznania skargi, oznaczonym w art. 398¹³ § 2 k.p.c., a także do jednoznacznego określenia funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa, sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji). Treść i kompozycja art. 393³ k.p.c. wskazują więc, że jakkolwiek generalnie dopuszczalne jest - jak dotychczas - oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Inaczej mówiąc, niedopuszczalne jest oparcie kasacji na podstawie, którą wypełniają takie właśnie zarzuty (*verba legis*: „podstawą skargi nie mogą być”). W tej sytuacji skarga kasacyjna ograniczona tylko do zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, niewskazująca na inne naruszenia prawa, jest niedopuszczalna jako nieoparta na ustawowej podstawie.

Kolejno, zarzut naruszenia art. 52 k.p. w związku z art. 210 § 1 k.p. i art. 217 k.p. nie jest uzasadniony. Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 3 kwietnia 1993 r. o badaniach i certyfikacji (Dz.U. Nr 55, poz. 250 ze zm.), obowiązującej w spornym okresie i stanowiącej akt „wykonawczy” do art. 217 k.p., wyroby wyprodukowane w Polsce, a także wyroby importowane do Polski po raz pierwszy, mogące stwarzać zagrożenie, albo które służą ochronie lub ratowaniu życia, zdrowia i środowiska, podlegają - zależnie od stopnia zagrożenia - obowiązkowi certyfikacji na zastrzeżony przez Polskie Centrum Badań i Certyfikacji znak bezpieczeństwa i oznaczania tym znakiem lub wystawiania przez producenta, na jego wyłączną odpowiedzialność, deklaracji zgodności. Przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 1999 r. w sprawie wykazu wyrobów wyprodukowanych w Polsce, a także wyrobów importowanych do Polski po raz pierwszy, mogących stwarzać zagrożenie albo służących ochronie lub ratowaniu życia, zdrowia lub środowiska, podlegających obowiązkowi certyfikacji na znak bezpieczeństwa i oznaczania tym znakiem, oraz wyrobów podlegających obowiązkowi wystawiania przez producenta deklaracji zgodności (Dz.U. z 2000 r. Nr 5 poz. 53), wydane na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 13a ustawy o badaniach i certyfikacji, zawierają listę wyrobów, które mają obowiązek posiadania certyfikatu bezpieczeństwa lub deklaracji zgodności.

ści, jednakże sądy obu instancji nie ustaliły jednoznacznie, czy zestaw komputerowy i drukarka termiczna, użytkowane przez powoda, mogą być zaliczane do tego typu wyrobów.

Sąd Apelacyjny skupił się na badaniu, czy urządzenia te miały szkodliwy wpływ na zdrowie powoda i po negatywnym ustaleniu w tym zakresie uznał, że skoro nie istniało zagrożenie dla zdrowia powoda, co potwierdziły wcześniejsze (przed powstrzymaniem się od pracy i przed rozwiązaniem umowy o pracę) opinie, a także ekspertyza przedstawiona w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym przez Prokuraturę Rejonową w B.P., to powód bezpodstawnie odmówił wykonywania pracy. W myśl art. 217 k.p. niedopuszczalne jest wyposażanie stanowisk pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności określonych w odrębnych przepisach. Skarżący wywodzi, że sam fakt naruszenia przez pracodawcę obowiązków wynikających z tego przepisu uprawniał powoda do powstrzymania się od pracy. Wniosek taki jest nieuprawniony i takie też stanowisko zajął Sąd Apelacyjny. W myśl art. 210 § 1 k.p. w razie gdy warunki pracy nie odpowiadają przepisom bezpieczeństwa i higieny pracy i stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia pracownika albo gdy wykonywana przez niego praca grozi takim niebezpieczeństwem innym osobom, pracownik ma prawo powstrzymać się od wykonywania pracy, zawiadamiając o tym niezwłocznie przełożonego. Przepis ten stanowi koniunkcję i zawiera dwie przesłanki, których łączne wystąpienie uprawnia pracownika do powstrzymania się od pracy. Pierwszy warunek to warunki pracy naruszające przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy. Natomiast drugim warunkiem koniecznym wynikającym z art. 210 § 1 k.p. jest to, aby warunki pracy stwarzały bezpośrednie zagrożenia dla zdrowia lub życia pracownika, a taka sytuacja w niniejszej sprawie nie wystąpiła. Naruszenie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy może polegać jedynie na niedopełnieniu wymogów formalnych - jak na przykład w niniejszej sprawie braku certyfikatu bezpieczeństwa użytkowanego sprzętu - co niekoniecznie prowadzi musi do zagrożenia życia i zdrowia. Z ustaleń Sądów obu instancji wynika, że sprzęt użytkowany przez powoda nie zagrażał jego życiu i zdrowiu. Tak więc skoro nie wystąpiły obie przesłanki konieczne wskazane w omawianym przepisie, powstrzymanie się od pracy, a następnie odmowa jej wykonywania, nie znajdują uzasadnienia.

Wykładnia przepisu art. 52 § 1 k.p. prowadzi do wniosku, że podstawą rozwiązania umowy o pracę w tym trybie może być tylko naruszenie podstawowych obo-

wiązków pracowniczych i to w sposób ciężki, a więc subiektywnie zawiniony, przy czym ocenę stopnia i rodzaju winy pracownika należy odnieść nie tylko do samego naruszenia obowiązku pracowniczego, ale także do naruszenia lub zagrożenia interesów pracodawcy (por. wyrok z dnia 19 marca 1998 r., I PKN 570/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 163). Z ustaleń Sądów obu instancji wynika, że powód mimo braku stosownego certyfikatu znał ekspertyzy dotyczące braku zagrożenia dla życia i zdrowia przy pracy na użytkowanym sprzęcie. Jego zachowanie polegające na nieprzyjmowaniu powyższych opinii do wiadomości i w konsekwencji na odmowie świadczenia pracy przy użyciu tego sprzętu należy zakwalifikować jako ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych. Bezprawne zachowanie powoda, nacechowane złą wolą, godziło w istotny interes pracodawcy. Naruszenie tego interesu było subiektywnie zawinione i uzasadniało rozwiązanie umowy o pracę w trybie art. 52 § 1 k.p.

Natomiast uzasadniony jest zarzut naruszenia art. 80 k.p. - ale już nie w związku z art. 210 § 3 k.p. Sąd Apelacyjny zaakceptował rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w zakresie roszczenia dotyczącego wynagrodzenia za pracę za czas powstrzymywania się od świadczenia pracy wychodząc z trafnego założenia, że nie ma w tej sprawie zastosowania art. 217 § 3 k.p. Natomiast nie dokonał żadnych ustaleń odnośnie podnoszonego przez powoda w całym postępowaniu - także w apelacji - faktu, że mimo gotowości nie wykonywał pracy dlatego, że nie miał sprzętu komputerowego, zabezpieczonego do badań przez Prokuraturę Rejonową, a pracodawca nie udostępnił mu innego narzędzia pracy. W myśl art. 80 k.p. wynagrodzenie przysługuje za pracę wykonaną. Za czas niewykonywania pracy pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia tylko wówczas, gdy przepisy prawa pracy tak stanowią. Z kolei zgodnie z art. 81 § 1 k.p. pracownikowi za czas niewykonywania pracy, jeżeli był gotów do jej wykonywania, a doznał przeszkód z przyczyn dotyczących pracodawcy, przysługuje wynagrodzenie. Wobec niewyjaśnienia kwestii, czy istotnie powód w spornym okresie, tj. od 1 kwietnia 2002 r. do 20 czerwca 2002 r., był gotów do wykonywania pracy, lecz nie mógł jej świadczyć z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, zaskarżony wyrok podlega uchyleniu w zakresie roszczenia o wynagrodzenie za pracę w okresie od 1 kwietnia 2002 r. do 20 czerwca 2002 r. Natomiast w pozostałej części skarga podlega oddaleniu jak bezzasadna.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono na mocy art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

=====